

DOI Number: 10.30520/tjsosci.430533

**DENİZLİ YÖRESEL GİYSİLERİNİN ÇAĞDAŞLAŞTIRMA VE MODEL
ANALİZİ ÇALIŞMALARI**

(ACIPAYAM, BULDAN, ÇİVRİL VE SERİNHİSAR İLÇELERİ ÖRNEĞİ)

*MODERNIZATION AND MODEL ANALYSIS STUDIES OF THE TRADITIONAL
CLOTHES IN DENİZLİ*

(CASE OF ACIPAYAM, BULDAN, ÇİVRİL AND SERİNHİSAR DISTRICTS)

Nezla ÜNAL¹

Emine UTKUN AKTENER²

ÖZET

Tarih boyunca giyim kültürü incelendiğinde her toplumun yaşadığı coğrafyanın, yaşam tarzının, günlük işlerinin, değerlerinin, örf ve âdetlerinin o yörede giyilen kıyafetlerin biçim ve çeşidini etkilediği görülmektedir. İnsanların yaşadığı yörelere özgü elbiseler, o bölgenin yöresel kıyafetlerini oluşturmaktadır. Denizli bölgesi de yöresel kıyafetler açısından zengin bir kataloğa sahiptir. Bu çalışmanın amacı; Denizli ilimizin Acıpayam, Buldan, Çivril ve Serinhisar ilçelerine ait geleneksel kadın kıyafetlerinin süsleme, renk, kumaş, ve model özelliklerini inceleyerek bu kıyafetler üzerinden yeni modeller tasarlayarak çağdaşlaştırma yapmaktır. Çalışma kapsamında, Denizli yöresinde giyilen geleneksel kadın kıyafetlerinin yöresel farklılıkları ve çeşitlilikleri ortaya konulmuş ve günümüz malzemeleri kullanılarak yöresel kıyafetler üzerinde çağdaşlaştırma çalışmaları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yöresel Kadın Kıyafeti, Denizli, Acıpayam, Buldan, Çivril, Serinhisar

ABSTRACT

When clothing culture throughout history is examined, it is seen that the geography, life style, daily affairs, values, and customs of each community have affected the form and variety of the clothes worn in the region. Indigenous clothes constitute traditional clothes of that region. Denizli region also has a rich catalogue of traditional clothes. The purpose of this study is to investigate and modernized the ornamentations, colour, fabric, and model features of traditional women clothing belonging to Acıpayam, Buldan, Çivril and Serinhisar districts of Denizli. Within the scope of the study, the regional differences and variations of women's traditional wear (robe with three panels, long undershirt and baggy pants) worn in Denizli region were revealed, modernized and traditional clothes were produced using today's materials.

Keywords: Traditional Women Clothes, Denizli, Acıpayam, Buldan, Çivril, Serinhisar

¹ Öğretim görevlisi, Pamukkale Üniversitesi Buldan Meslek Yüksekokulu, nezlaunal@pau.edu.tr

² Doçent Doktor, Pamukkale Üniversitesi Buldan Meslek Yüksekokulu, eutkun@pau.edu.tr

1. GİRİŞ

Giyim; kişinin vücudu dış etkilerden koruyup, medeniyetin göre değişiklik gösteren, insan vücuduna göre şekil alan giysilerin bütünüdür. Tarih boyunca giyim kültürü incelendiğinde her toplumun yaşadığı coğrafya, yaşam tarzı, günlük işleri, değerleri, örf ve âdetler, giyilen giysilerin biçim ve çeşidini etkilediği görülür (Bulmuş, 2016, ss. 449-460).

İnsanların yaşadığı yörelere özgü elbiseler, o bölgenin yöresel kıyafetlerini oluşturmaktadır. Geleneksel kültürümüzün bir parçası olan yöresel giyim, günümüz modasına uymayan, geçmişten bugüne toplumların kültürünü yansıtan giyim tarzıdır. Anadolu kadınları tarih boyunca ailelerinin giyim kuşam gereksinimlerini karşılamıştır. Kadınlar, kumaş dokuma, örgü, dikiş, işleme gibi çok çeşitli teknikler kullanarak farklı renklerle, motiflerle, nakışlarla bu yöresel giysilere kişisel sanat anlayışını yansıtmıştır (Çaylı ve Ölmez, 2012, ss: 109-129).

Ülkemizin birçok bölgesinde yöresel kıyafet örneklerine ulaşmak mümkündür. Dokuma ve ev tekstili sektöründe öne çıkan Denizli ilimizde zengin bir yöresel kıyafet yelpazesine sahiptir. Birçok bölgede yöresel kıyafetler günümüzde sadece halk oyunları kıyafeti olarak giyilse bile Denizli'nin bazı ilçelerinde kadınlar bu kıyafetleri günümüzde bazı özel gün katılımlarında giymektedirler (Denizli Kültür Dergileri, 2001, ss:145-149).

Şekil 1 : Denizli Yöresel Üst Bedene Giyilen Kadın Kıyafet Örnekleri (Denizli Kültür Dergileri, 2001, S:148)

Denizli ve çevresi geleneksel kadın giyim kuşamında üç etekler yaygın olarak kullanılmıştır (Bulmuş ve Bedük, 2013, ss 21-31). Entari, fistan üç etek içine göynek üzerine yelek ve üstlük altına ise şalvar giymektedirler (Denizli Kültür Dergileri, 2001,

S:148). Denizli ili yöresel gelinlikleri ilçe ve köylerde tasarım, kesim, malzeme yönünden çeşitliliğe sahiptir. Atlas, kadife, saten, kutnu, karagöz, paralı gibi çeşitli kumaşlar kullanılmaktadır. (Çaylı ve Ölmez, 2017, ss: 231- 248).

Şekil 2 : Denizli Yöresel Başa Giyilen Kadın Kıyafet Örnekleri (Denizli Kültür Dergileri, 2001, S:146)

Kadınlar başlarına fes, kırmızı takke giyilerek üzerine baş örtüsü, yazma, krep ve pürgü bağlarlar (4).

Bu çalışmanın amacı; Denizli ilimizin Acıpayam, Buldan, Çivril ve Serinhisar ilçelerine ait geleneksel bayan kıyafetlerinin giyim, süsleme, renk, kumaş, ve model özelliklerini inceleyerek, Denizli yöresinde giyilen geleneksel kadın kıyafetlerinin yöresel farklılıklarını ve çeşitliliklerini ortaya koyarak günümüz ana ve yardımcı malzemelerinden faydalanarak yöresel kıyafet tasarlayıp, çağdaştırma çalışması yaparak yeni modernize kıyafetler üretebilmektir. Bu çalışmada sadece bedene ve başa giyilen kıyafetler üzerinde çalışılmıştır, ayağa giyilenler ve beden ile kola takılan aksesuarlar çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Bu çalışma Denizli kültürel miraslarından olan yöresel kıyafetleri inceleyip araştırması ve gelecek nesillere bilgi tutması açısından önemli bulunmaktadır.

2. Denizli Yöresine Ait Yöresel Kadın Kıyafetleri Çağdaştırma Çalışması Örnekleri

2.1.Acıpayam İlçesi

Acıpayam ilçesine ait kına kıyafeti Şekil 3'te görülmektedir.

Şekil : 3 Acıpayam Yöresine Ait Kına Kıyafeti

Üç Etek: Üç etek, mor üzerine, beyaz ince çizgili taraklı kutnu olarak bilinen kumaştan dikilmiştir. Arka eteğin ortası sarı renkli kalın floş iplik ile işlenerek süslenmiştir. Arka eteğin kenarları sutaşı ile zikzaklı bir şekilde çevrilmiştir. Üzerinde ay yıldızlı motifler vardır.

Şalvar: Saten sarı kumaştan yapılmıştır. Beli ve ayak bilekleri golf tipi lastik ile büzülmüş boğumlu şalvar çalışılmıştır.

Göynek: Beyaz şile bezi kumaşından yapılmıştır. Kolları uzun bisiklet yakalı düz bir modeldir. Yöresel kıyafetimizin içliğidir.

Cepken: İbade ya da kepe ismi verilen kadife kumaştan tasarlanmış geniş kollu, v yaka formuna sahip cekettir.

Önlük: Mor saten kumaştan yapılmış ve üzerinde işlemler yapılmıştır. Dizlere kadardır. Kıyafetin tamamlayıcı bir unsurudur.

Fes: Bordo renkli üzerinde ise sarı pul paralar dizilmiştir. Kenarlarına ise sarı renkte şifon tül kumaş kullanılmıştır. Uzunluğu bele kadardır.

2.2.Buldan İlçesi

Buldan ilçesine ait kına kıyafeti Şekil 4’te görülmektedir.

Şekil 4: Buldan Yöresine Ait Kına Kıyafeti

Üç Etek : Uzun kollu, diz kapağına kadar uzanan, düz kesimli ve Buldan dokuma kumaşı ile çalışılmıştır. Ön bedeninin kemer ve kol ağzında su taşı ile süsleme çalışması yapılmıştır. Kumaşı sertleştirmek için astar olarak krem renğinde patiska kullanılmıştır.

Şalvar : Üç eteğin altına giyilen şalvarlar sarı ,yeşil, mavi, kırmızı ,mor renkli atlas ipek kumaşı tercih edilir. Ayak bileği kısmında lastikle boğum yapılmıştır.

Bluz :Üç eteği tamamlayan giysi olan bluz V yakalı, uzun kollu, bol kesimli, beli lastikle bogumlanmıştır. Buldan kumaşı olarak bilinen pamuk ve ipek karışımı krem rengi kumaş kullanılmıştır.

Önlük: Üç eteği tamamlayan aksesuarlardan birisidir.. Şalvar üzerine giyilir diz hizasındadır. Üç etek kumaşı olan buldan dokuma kumaşı kullanılmıştır. Bel kemeride buldan bezinden tasarlanmıştır. Toplamda 1 metre kumaş

kullanılmıştır ve kumaşı sertleştirmek amacı ile astar olarak patiska kumaş kullanılmıştır.

Buldan ilçesine ait gündelik kadın kıyafeti Şekil 5’te görülmektedir.

Şekil 5: Buldan Yöresine Ait Gündelik Kadın Kıyafeti

1.Bone: Üstlüğün altına saç kapatmak amacıyla üstlüğün daha düzgün durması için kullanılır.

2.Üstlük: İnce, yumuşak, şekil alınabilen beyaz renkli, boyu 1 m eni 30 cm olan çiçek desenli, çiçeklerin üstü pul işlemeli başa giyilen kadın kıyafetidir.

3.Göynek: Bükülü bezinden dikilen beyaz renkli ön kısmında siyah nakış ve nakışların üzeri üzeri pul ve boncuk işlemelidir.

4.Şalvar :Bükülü bezinden dikilen, boyuna düz çizgileri olan krem renkli beli ve ayak bileği lastikle boğumlanmış alt giysi türüdür.

5.Yarım: Kahverengi, beyaz, siyah renkli şal türüdür. Boyuna siyah ve kahverengi, enine beyaz çizgilerden oluşur. Omuza örtülerek önden birleştirilir üzeri kasnak ve pul işlemelidir. El tezgahında dokunmaktadır.

6.Peştamal:Bele bağlanan ve vücudun aşağısını örten bezdir. Peştemaller el tezgahlarında işlenen ipek ve pamuk ipliğinden dokunmaktadır. Genellikle

peştemaller bordo zeminli dikey çizgilerden oluşur. Üzeri kasnak ve pul işlemelidir. Şalvarın üzerine giyilir.

2.3.Çivril İlçesi

Çivril ilçesine ait gelin kıyafeti Şekil 6’da görülmektedir.

Şekil 6: Çivril Yöresine Ait Gelin Kıyafeti

Üç Etek: Üç etek boyuna çizgili ‘kırmızı, mor, sarı, yeşil, turuncu’ renklerde kutnu kumaştan dikilmiştir.. Önü diz üstü, arkası ise yerde sürünecek kadar uzun dikilmiştir. Kenar süslemeleri altın renginde sutaşı ile çalışılmıştır. Kol kısmı takma kol olarak ve dirsek hizasına kadar üç eteğin kendi kumaşından yapılmıştır dirsek altından sonra krem rengi tül ile çevrilmiştir. Tül ile saten kol arasına yine altın rengi sutaşı ile süsleme yapılmıştır.

Şalvar: Krem rengi saten kumaştan dikilmiştir. Paçası ve beli lastikle boğumlanarak büzülmüştür böylece dökümlü görünüm sağlanmıştır. Bilek kısmına dantel geçirilmiştir. Şalvarın paçalarına parlak gri ve açık pembe renkte Antep işi süsleme yapılmıştır.

Göynek: Zıbın göynek krem rengi işlemeli göyneklik kumaştan yapılmıştır. Yaka kısmı kapalı göğüs hizasından yırtmaçlıdır. Yaka kısmı şalvarın bilek kısmında kullanılan dantel modeli ile süslenmiştir. Bol kesimli boyu kalça hizasına kadar olup, uzun kolludur.

Fes: Üç etek kumaşında olan renklerde çiçeklerle ve tüylerle fesin alın kenarları süslenmiştir. Fesin ön tarafındaki çiçeklerin altına süğüm altını denilen altınlarda sarkıtılabilmektedir. Fesin üzerine pullu yazma örtülmüştür.

Önlük: Genelde bayanların giysilerini korumak için kullandığı bir aksesuardır. Bunu önlük, cep veya çanta olarak da kullanılır. Keçeden yapılmış olan önlük kenarları renkli ip ve boncuklar ile süslenmiş dokuma kuşak tasarlanmıştır. Arkadan çıt çıt ile bağlanır. Uçlarında ise yine üç etekte olan renklerden püsküller ile süslenmiştir.

2.4.Serinhisar İlçesi

Serinhisar ilçesine ait gelin kıyafeti Şekil 7’de görülmektedir.

Şekil 7 : Serinhisar Yöresine Ait Gelin Kıyafeti

Üç Etek: Üç etek kırmızı üzerine sarı işlemeli saten kumaştan dikilmiştir. Arka ve ön eteğin bele kadar olan kenar kısımları dalgalıdır. Arka ve ön etek parçası bele kadar işlemelidir. V yaka çalışılmıştır. Yakanın ön ortasından bel hizasına kadar olan kısmında 6 tane ilik ve düğme vardır. Kolları düz, takma kol tarzında dikilmiştir. Kol ağzları manşetli ve iliklidir. Üç eteğin içi krem rengi patiskayla kaplanmıştır.

Şalvar: Ağı çok bol olan, bele bir uçkurla bağlanan bol ağı olarak tasarlanmıştır. 4 m kumaştan dikilmiş ve boyu diz altındadır. Paçası ve beli uçkurla büzdürülerek bol, dökümlü görünüm kazandırılmıştır. Ayrıca kişiye hareket rahatlığı sağlayabilmek için şalvarın ağı kısmına kuş parçası yerleştirilerek genişletilmiştir.

Göynek: Göynek, şalvarla birlikte üç eteğin altına giyilmektedir. Bol kesimli, boyu kalça hizasına kadar olup uzun kolludur. İsteğe bağlı olarak yakası, etek

ucu ve kolları iğne oyası, tığ oyası, pul vb. çeşitli süsleme malzemeleri ile süslenebilmektedir. Krem renkli düz saten kumaştan dikilmiştir. Arka ve ön beden düz olup bol kesimlidir. Sıfır yaka formunda olan yaka, ön ortasından yırtmaçlıdır.

Kuşak: Entarinin yada üç eteğin üzerini örtmek için desenli çizgili bölgedeki dokuma tezgahlarında dokunan ipek kumaş yada önücek ismi verilen kumaştan bel bağı olarak tasarlanmıştır.

SONUÇ

Yapılan araştırma çalışması sonucunda Denizli ve ilçelerinde giyilen kadın kıyafetlerini şu şekilde gruplayabiliriz.

1. Başa Giyilen Kadın Kıyafetleri

- ✓ Fes
- ✓ Tel Kırma İşİ
- ✓ Yazma
- ✓ Krep
- ✓ Sarı Dastar

2. Bedene Giyilen Kadın Kıyafetleri

- ✓ Uzun Şalvar
- ✓ Kısa Şalvar
- ✓ Üç Etek
- ✓ Göynek
- ✓ Cepken

3. Kadın Giyim Aksesuarları

- ✓ Peştemal
- ✓ Bel Bağı
- ✓ Önlük
- ✓ Altın Küpe
- ✓ Altın Bilezik
- ✓ Yel Bileziği

Araştırma sonucuna göre Denizli ve ilçelerinde yaygın olarak kullanılan kadın kıyafetleri üst bedene giyilenler üç etek, göynek, üstlük ve yelektir. Üst bedene giyilen göynek, üstlük ve yelek için atlas, kadife, saten ve kutnu kumaşı kullanılmıştır. Üç etekler ise genelde saten, çitari veya atlas denilen kumaş çeşitlerinden sarı, kırmızı, mor ve yeşil renklerde dikilerek, içleri beyaz yada krem pamuklu kumaşlar ile astarlanmıştır.

Alt bedene ise paçaları ve beli lastik ile boğumlanmış, ağ kısmına giysi konforu sağlayabilmek için kuş parçası yerleştirilmiş ve bol dökümlü şalvarlar giyilmektedir. Şalvarlar genellikle saten, atlas, kadife ve kutnu kumaşından dikilmiştir.

KAYNAKÇA

Bulmuş, E. ve Bedük, H. S. (2013). Denizli ili çardak ilçesi söğüt köyü gelin entarileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, ss: 21-31.

Bulmuş, E. (2016). Denizli beylerli kasabası kadın şalvarlarının biçimsel özelliklerinin incelenmesi. *www.idildergisi.com*, cilt 5, ss: 449-460.

Çaylı, G. ve Ölmez, F. N. (2012). Denizli Atatürk Ve Etnografya Müzesi'nde bulunan Serinhisar ilçesi yöresel kadın giysileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 09, ss:109-129.

Çaylı, G. ve Ölmez, F. N. (2017). Denizli ili serinhisar ilçesi üç etekleri. *www.ulakbilge.com*, 5, ss: 231-248.

Denizli Kültür Dergileri, (2001). ss: 145-149.